

Ks. dr hab. Zbigniew ZAREMBSKI, prof. UMK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Teologiczny – Katedra Teologii Praktycznej
Przewodniczący Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne

Recenzja rozprawy doktorskiej

ks. mgra lic. Piotra Góry pt. „Pastoralno-teologiczny status sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji”, napisanej pod kierunkiem ks. dra hab. Jana Dziejica, prof. UPJPII, Kraków 2022, ss. 264.

Kościół jako Lud Boży i wspólnota w Chrystusie urzeczywistnia się w świecie w konkretnych wspólnotach. Według dokumentu soborowego „Lud Boży żyje we wspólnotach przede wszystkim diecezjalnych i parafialnych, i w nich niejako okazuje się widoczny” (DM 37). Ważnym miejsce urzeczywistniania się Kościoła są również zrzeczenia religijne i rodzina jako „Kościół domowy”. Jednakże każdy katolik nawiązuje więź z Kościołem w wymiarze podstawowym w parafii, gdzie poprzez sakrament chrztu świętego staje się dzieckiem Bożym i członkiem Kościoła. Otrzymany w sakramencie dar wiary domaga się ciągłej troski i współpracy z łaską Bożą. Szczególnymi miejscami pogłębiania wiary i formacji religijnej są rodzina i parafia z kościołem parafialnym a także szkoła, zwłaszcza katolicka. Ważną również rolę w formacji religijnej pełnią sanktuaria, które jawą się jako coś niecodziennego, odświętnego, jako rzeczywistość eklezjalna - jak pisał o. prof. Andrzej Potocki OP – „poniekąd z wyższej półki”. Ich rola i udział w dziele ewangelizacji jest wyjątkowy, gdyż wnikliwa obserwacja i przeprowadzane badania nad religijnością pokazują, że do sanktuarium przybywają osoby pragnące doświadczyć szczególnej obecności Boga ale także osoby nie zawsze do końca zainteresowane przeżyciami duchowymi. W tym też kontekście znaczenie pastoralne sanktuarium jako miejsca chrześcijańskiej formacji i ewangelizacji nabiera szczególnej ważności.

Kościół od Soboru Watykańskiego II widzi w sanktuarium miejsce obecności Boga i przestrzeń dla pielgrzymującego i pokutującego ludu Bożego. Za szczególny zaś cel sanktuarium uważa oddawanie czci i adorację Boga, wyznawanie wiary, liturgiczne sprawowanie zbawczych tajemnic Chrystusa oraz modlitwę wspólnotową i osobistą. A św. Jan Paweł II w swoim nauczaniu wyjaśniał, że sanktuarium to miejsce które wybiera sam Bóg, aby „umożliwić człowiekowi bardziej bezpośrednie spotkanie z Nim”.

Stąd dobrze się stało, że doktorant ks. mgr lic. Piotr Góra wybrał na temat swojej dysertacji zagadnienie poświęcone sanktuarium w przestrzeni życia religijnego, gdyż niewątpliwie jest ono strukturą bardzo mocno osadzoną w rzeczywistości Kościoła powszechnego i partykularnego a jednocześnie w kontekście szerzącego się coraz

bardziej zjawiska dechrystianizacji odgrywa ważną rolę w umacnianiu chrześcijan w wierze i dziele ewangelizacji.

Recenzja rozprawy doktorskiej pt. „Pastoralno-teologiczny status sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji”, przygotowana pod naukowym kierunkiem ks. dra hab. Jana Dziejica, prof. UPJPII, zawierająca pozytywny wniosek skierowany do Rady Dyscypliny Nauki Teologicznej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o przyjęcie dysertacji do dalszych etapów postępowania celem nadania stopnia naukowego, składa się z następujących części: 1. Ocena tematu i problemu badawczego rozprawy, metody i źródeł; 2. Ocena struktury i strony merytorycznej pracy; 3. Ocena strony formalnej pracy; 4. Postawienie problemu do dyskusji na obronie publicznej; 5. Wniosek końcowy.

1. Ocena tematu pracy, problemu badawczego rozprawy, metody i źródeł

Temat recenzowanej rozprawy jest tematem interesującym, ważnym dla badań naukowych podejmowanych w zakresie teologii pastoralnej a także i nowatorskim. Został on poprawnie sformułowany dzięki czemu precyzyjnie zapowiada i wprowadza w problematykę badawczą, która dotyczy pastoralno-teologicznego statusu sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji.

Autor we *Wstępie* pracy nakreślił znaczenie sanktuariów w życiu i działalności Kościoła, wskazał również na aktualność podjętego przez siebie zagadnienia a przede wszystkim uzasadnił wybór tematu rozprawy (s. 11). Wyjaśnił przy tym, że inspiracją wyboru problematyki badawczej stała się dla niego praktyka pastoralna i osobiste doświadczenie, które zaowocowało najpierw powstaniem publikacji pt. „Sanktuaria diecezji bielsko-żywieckiej i ich rola w przestrzeni duszpasterskiej Kościoła partykularnego”. A systematyczne pogłębianie naukowych zainteresowań doprowadziło Autora do sprecyzowania tematu dysertacji i zaowocowało jej opracowaniem.

Stwierdzić należy, że sprawą kluczową każdej dysertacji jest jasne nakreślenie problematyki badawczej i przedstawienie celu podjętych badań. Dlatego i w przypadku recenzowanej pracy jest to kwestia pierwszorzędna, niezwykle ważna od strony metodologicznej. Lektura zawartości rozprawy pozwala zauważyć, że Autor już na samym początku we *Wstępie* pisze, że: „Głównym problemem badawczym tej pracy jest znalezienie odpowiedzi na pytanie o znaczenie rzeczywistości, jaką stanowi sanktuarium widziane z perspektywy biblijnej, teologiczno-historycznej, w tym prawnej i duszpasterskiej, w życiu religijnym Kościoła partykularnego” (s. 12). Dodatkowo na stronie 15 rozprawy wyjaśnia iż „w związku z głównym problemem badawczym, pojawiły się problemy szczegółowe, które znajdują odzwierciedlenie w kolejnych rozdziałach niniejszej pracy”. Owe problemy zostały rzeczywiście przez Doktoranta zamieszczone i omówione w poszczególnych rozdziałach rozprawy. Jednak moim zdaniem, szkoda, że Autor ich nie zwerbalizował na samym początku we *Wstępie* w formie postawionych pytań szczegółowych, podczas prezentacji problematyki badawczej, gdyż w ten sposób mielibyśmy do czynienia z szeroko opisanym zakresem podejmowanych badań.

Jednocześnie zauważyć należy, że celowość podjętych badań Autor zamieścił także w przedostatnim akapicie *Wstępu* gdzie mowa jest o tym, że przeprowadzone badania pozwolą głębiej zrozumieć rolę i znaczenie sanktuariów w życiu Kościoła, a zwłaszcza w obszarze jego podstawowej struktury, jaką jest diecezja oraz wskażą na funkcje, jakie spełniają sanktuaria i sposoby ich odnowy, by jeszcze lepiej mogły się wpisać w misję Kościoła i odpowiedzieć skutecznie na potrzeby współczesnego człowieka. Wśród istotnych celów Ksiądz Doktorant wymienił także „ukazanie sanktuariów w relacji do innych podmiotów i struktur Kościoła” (s. 16).

Zaznaczyć zatem należy, że zaprezentowana przez ks. Piotra Górę problematyka badawcza i nakreślony cel badań nie budzą naukowych zastrzeżeń i dobrze wyznaczają kierunek podjętych badań. Dlatego też stwierdzam, że zarówno temat rozprawy, jak i problematyka rozprawy zostały poprawnie określone i trafnie zapowiadają podjęcie i opracowanie interesującego i ważnego zagadnienia, ukazującego status sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji.

Jednak w celu rozwiązania podjętego problemu badawczego niezbędne staje się zastosowanie odpowiednich metod. Autor rozprawy również na samym początku a więc we *Wstępie* wyjaśnił, że w prowadzonych badaniach skorzysta z paradygmatu teologii pastoralnej, w ramach którego w sposób zharmonizowany stosuje się metody dedukcyjne i indukcyjne. A w realizacji podjętego projektu obok metod dedukcji i indukcji zastosuje również zasady teologii i egzegezy biblijnej, metodę krytycznej analizy źródeł i literatury przedmiotu, opartej na procesie analizy treści i dokonywaniu syntezy (s. 12-13).

Niewątpliwie sprawą kluczową w każdym prowadzonych badaniach naukowych są źródła i zgromadzona literatura. Stąd po dokładnej ich analizie stwierdzam, że recenzowana dysertacja powstała w oparciu o źródła i literaturę przedmiotową oraz pomocniczą. Przy tym wskazać należy na imponującą ilość owej bazy naukowej a przede wszystkim na jej właściwy dobór. Materiałami źródłowymi rozprawy doktorskiej stały się: Pismo Święte; źródła patrystyczne oraz liturgiczne; dokumenty soborowe; papieskie nauczanie; dokumenty Stolicy Apostolskiej oraz dokumenty Episkopatów i Kościołów partykularnych.

Wśród literatury przedmiotu wymienić należy aż 387 pozycji a wśród literatury pomocniczej 19. Dokładne przeanalizowanie tej pierwszej wskazuje, że niektóre pozycje zamieszczone w kategorii - literatura przedmiotu winny się znaleźć w literaturze pomocniczej. Jednocześnie wskazać należy na obecność cennych pozycji zagranicznych i podkreślić dobrze sporządzony podział *Bibliografii*, znajdujący się na końcu rozprawy oraz poprawnie zapisanie zgromadzonych źródeł, literatury przedmiotu oraz literatury pomocniczej.

O właściwym przez Autora podejściu do podjętego zagadnienia świadczy to, że dokonując prezentacji źródeł i literatury przedstawił również *status quaestionis* w podjętym przez siebie obszarze badań. Doktorant wyjaśnił więc, że dokonując kwerendy literatury przedmiotu nie znalazł opracowań, które w sposób kompleksowy podejmowałyby zagadnienie funkcjonowania sanktuarium w przestrzeni duszpasterskiej Kościoła na poziomie diecezji. Stwierdził przy tym, że wielu autorów podejmowało w swoich publikacjach różne aspekty sanktuariów, m.in. w perspektywie turystyki religijnej, zajmując się problemem genezy i topografii miejsc świętych oraz zjawiskiem

pielgrzymowania od strony geograficznej czy socjologicznej; w perspektywie teologii pastoralnej; encyklopedycznej czy prawno-kanonicznej. Jednak jak do tej pory nie został podjęty i opracowany pastoralno-teologiczny status sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji.

Zauważając ową „białą plamę” na polu naukowym w podjętym obszarze badawczym ks. mgr lic. Piotr Góra tym samym potwierdził słuszność podjęcia się opracowania wybranego przez siebie tematu rozprawy doktorskiej.

Reasumując ocenę bazy bibliograficznej stwierdzam, że jest ona naprawdę obszerna i specjalistyczna. Dlatego Doktorant w pełni zasługuje na pochwałę i uznanie za zgromadzenie bogatej bazy źródłowej oraz literatury przedmiotowej a przede wszystkim za dobre wykorzystanie źródeł i literatury w prowadzonych analizach badawczych.

2. Struktura i ocena merytoryczna rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi obszerne dzieło liczące 264 strony, w tym aż 33 strony to bibliografia (s. 232-264). Na korpus pracy składa się pięć rozdziałów zatytułowanych: *Rozwój biblijnego rozumienia miejsca świętego* (s. 17-38); *Rozwój rozumienia sanktuarium w Kościele w perspektywie teologiczno-historycznej* (s. 39-76); *Prawno-kanoniczny status sanktuariów w Kościele* (s. 77-125); *Konstytutywne elementy sanktuarium i ich rola w duszpasterstwie diecezji* (s. 127-172); *Duszpasterskie postulaty dotyczące działalności i rozwoju sanktuarium* (s. 173-217). Praca zawiera ponadto *Stronę tytułową* (s. 1); *Abstrakt i słowa kluczowe* (s. 3); *Spis treści* (s. 5-8), *Wykaz skrótów* (s. 9); *Wstęp* (s. 8-18); *Zakończenie* (s. 219-231); *Bibliografię* (s. 232-264) i *Oświadczenie* (s. 265).

Analiza struktury rozprawy ks. mgra lic. Piotra Góry wskazuje, z małymi wyjątkami na trafne i zasadne ustrukturyzowanie zaprezentowanej treści. Konstrukcja pracy została podporządkowana głównemu założeniu badawczemu, jakim stało się ukazanie statusu sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji. Poszczególne rozdziały i zawarte w nich paragrafy, podparagrafy wyczerpują w sposób satysfakcjonujący analizowany w rozprawie problem, są one logicznie budowane, pozwalając na systematyczny rozwój podejmowanej problematyki. Jednocześnie dostrzegam, że przy opracowaniu struktury Autor starał się nawiązać do paradygmatu teologii pastoralnej, aby podjęte zagadnienie ukazać od strony normatywnej, realizowanej i postulowanej.

Omawiając strukturę pracy wskazać należy, że każdy rozdział dysertacji zawiera wprowadzenie, zapowiadające podejmowaną w nim problematykę. Jednak od tej zasady odbiega zwłaszcza wprowadzenie do rozdziału pierwszego, w którym zamieszczone zostały również wnioski z prowadzonej analizy tekstu ksiąg starotestamentalnych (s.10-19). Zauważalnym mankamentem w redakcji rozdziałów jest brak syntetycznych podsumowań z przeprowadzonych w nich analiz.

W tej części recenzji należy zdecydowanie podkreślić wartość i znaczenie zamieszczonego na samym początku rozprawy *Wstępu*, w którym zawarte zostały ważne informacje wymagane od strony formalnej i metodologicznej, jak również wskazać na

dobrze zredagowane *Zakończenie*, w którym umieszczone zostały główne wnioski, wynikające z przeprowadzonych badań i nakreślone kierunki dalszych badań. Brak podsumowań i wniosków z prowadzonych analiz w poszczególnych rozdziałach „rekompensuje” niejako bardzo dobrze zredagowane zakończenie rozprawy i zawarte w nim wyniki badań.

Z szacunkiem należy się odnieść do prowadzonych przez Doktoranta analiz problemów zawartych we wszystkich rozdziałach rozprawy. Ich charakter i styl wskazuje na duże umiejętności prowadzenia analiz i tworzenia odpowiednich syntez. Autor potrafi dobierać właściwe argumenty, dojrzałe i krytycznie je interpretować.

Niewątpliwie merytorycznym osiągnięciem ks. mgra lic. Piotra Góry, będącym jednocześnie nowością rozprawy jest ukazanie w sposób syntetyczny a zarazem całościowy pastoralno-teologicznego statusu sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji.

Podkreślić należy, że Autor od samego początku tj. do pierwszego po ostatni rozdział z dużą dokładnością starał się dać odpowiedź na podjęty problem w poszczególnych warstwach tematycznych. Dzięki temu przedłożony doktorat charakteryzuje się wewnętrzną spójnością i zawiera szczegółowe a zarazem wnikliwe analizy, dotyczące statusu sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji.

Tak więc dysertacja jest wartościowym i pogłębionym studium pastoralno-teologicznym, w którym problematyka statusu sanktuarium została ukazana wieloaspektowo przy wykorzystaniu badań zarówno prawnokanonicznych, biblijnych, historycznych i teologicznych.

Pochylając się nad zawartością merytoryczną pracy stwierdzam, że zawiera ona dobre analizy i trafne wnioski. W kolejnych pięciu rozdziałach ukazane są ważne i interesujące treści, uporządkowane w sposób metodologiczny. I tak w rozdziale pierwszym, pt.: *Rozwój biblijnego rozumienia miejsca świętego* prezentuje Doktorant biblijne miejsca święte wśród których omówione zostały miejsca kultu patriarchów (Sychem, Betel, Hebron, Beer-Szeba); sanktuarium pustyni z Arką Przymierza; sanktuaria okresu sędziów (Gilgol, Szilo, Misa, Gibeon, Ofra, Dan, Jerozolima); świątynia jerozolimska oraz w paragrafie piątym, ukazującym znak świątyni w Nowym Testamencie przedstawiony został Chrystus jako nowa świątynia, Kościół oraz człowiek ochrzczony. Rozdział ten stanowi dobre wprowadzenie w całość prowadzonych badań i ukazuje biblijne podstawy miejsca świętego.

Aby w sposób pełny odkryć wartość i znaczenie sanktuarium w życiu Kościoła w rozdziale drugim dysertacji zatytułowanym: *Rozwój rozumienia sanktuarium w Kościele w perspektywie teologiczno-historycznej* ks. mgr lic Piotr Góra prześledził rozwój rozumienia sanktuarium począwszy od starożytności aż po współczesne wypowiedzi Magisterium Kościoła. W Kościele starożytnym wyróżnił miejsca związane z życiem Jezusa, *Domus Ecclesiae* oraz miejsca związane z życiem męczenników i świętych. W paragrafie drugim tegoż rozdziału ukazał Autor rozwój teologii sanktuarium rozumianego jako *locus sacer* a następnie przedstawił nauczanie papieży, Soboru Watykańskiego II i nauczanie posoborowe na temat rzeczywistości sanktuarium. Dzięki treściom zawartym w rozdziale trzecim zapoznajemy się z prawnokanonicznym statusem sanktuariów w Kościele. Doktorant konsekwentnie sięga do źródeł i na ich

podstawie ukazuje najpierw status sanktuarium w Kościele przed rokiem 1917 aby następnie skupić się na Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku. Refleksję prawnokanoniczną prowadzi w sposób chronologiczny, nie pomijając przy tym istotnych dokumentów i wydobywając z nich ważne informacje dotyczące sanktuarium. Szczegółowej analizie poddany został Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, na podstawie którego omówił definicje sanktuarium, rodzaje sanktuariów, statut, przywileje i specyfikę duszpasterstwa w sanktuarium. W swoich dociekaniach sięgnął ks. Piotr Góra do dokumentów synodalnych, diecezjalnych, synodu prowincji kościelnej i synodu plenarnego.

Wreszcie w rozdziale czwartym Autor zajął się analizą konstytutywnych elementów sanktuarium i ich rolą w duszpasterstwie diecezji. W klarownym kluczu przedstawił sanktuarium jako miejsce święte, szczególnej pobożności, pielgrzymowania i zaaprobowane przez ordynariusza miejsca. W końcowym zaś, czyli piątym rozdziale Doktorant podjął się próby sformułowania postulatów duszpasterskich związanych z funkcjonowaniem i rozwojem sanktuariów. Owe postulaty wyprowadzone zostały, i słusznie, z prawodawstwa kościelnego, umiejscowienia sanktuariów w strukturach duszpasterskich Kościoła, z funkcji pełnionych przez sanktuaria a także współczesnych wyzwań duszpasterskich. W ostatnim paragrafie tegoż rozdziału podjęta została odważna i ciekawa próba adaptacji w duszpasterstwie sanktuaryjnym dorobku teorii zarządzania i produktywności. W tym celu ks. Piotr Góra wykorzystał „reguły skutecznego działania” S.R. Coveya.

Reasumując tę część recenzji konstatuje, że Autor w sposób poprawny przedstawiał podjęte zagadnienia i zrealizował założony na samym początku cel badań.

3. Ocena formalna rozprawy

Rozprawa doktorska ks. mgra lic. Piotra Góry została napisana poprawnym i komunikatywnym językiem. Tekst dysertacji został umiejętnie zredagowany, podzielony na akapity, dzięki czemu jego lektura ułatwia czytelnikowi recepcję, zamieszczonych w nim treści. Doktorant wykazał wiele troski o poprawność edytorską rozprawy. Zaznaczyć należy, że w rzetelny sposób zastosował wymagania związane z pisaniem i redakcją pracy doktorskiej. Stąd też dysertacja od strony formalnej nie budzi zastrzeżeń. Jednak w redakcji tak obszernego dzieła trudno jest uniknąć choćby niewielkich błędów czy potknięć literowych oraz językowych. Jednak pragnę to zaznaczyć, że jest ich w rozprawie niewiele. Są to zasadniczo błędy literowe, np.: *budowanie* a powinno być *budowane* (s. 52); *retora* a powinno być *rektora* (s. 133); *wzmożona miejscach* a powinno być *wzmożona w miejscach* (s. 207); *sanktuarium pełni życia* powinno być *sanktuarium pełni w życiu* (s. 193) *upowszechnianie się Kościele* powinno być *upowszechnianie się w Kościele* (s. 59).

O szczególnej wartości dysertacji doktorskiej świadczą zwłaszcza znajdujące się w niej przypisy, wskazując, że praca powstała w oparciu o źródła i literaturę przedmiotu. W recenzowanym doktoracie Autor zamieścił aż 802 przypisy, które zostały sporządzone w systemie przecinkowym, są poprawne i konsekwentnie stosowane w całej rozprawie. Należy przy tym zauważyć, że oprócz przypisów odsyłających znajduje się także znaczna

ilość przypisów, zawierających informacje szczegółowe, które są cennym uzupełnieniem treści omawianych w tekście zasadniczym rozprawy. Przypisy te nie tylko ubogacają dysertację, ale wskazują także na umiejętność oddzielania przez Doktoranta informacji istotnych dla prowadzonego wywodu badawczego od informacji uzupełniających, mniej istotnych, zamieszczonych właśnie w przypisach. Drobnym uchybieniem w stosowaniu przypisów jest powtarzanie opisu bibliograficznego tej samej pozycji w kolejnych przypisach np.: s. 35 przypis 87- 88 – Por. A. Jankowski, *Jam jest alfa i omega*, dz. cyt., s. 246 oraz Por. A. Jankowski, *Jam jest alfa i omega*, dz. cyt., s. 248; zob. także s. 206, przypisy 753-760; s. 54 przypisy 174-176. W wyżej ukazanych przypadkach stosujemy skróty: „tamże” (łac. *ibid*) albo „jw.”. (łac. *loc.cit*).

Wymienione przeze mnie w tej części recenzji uwagi w żaden sposób nie obniżają wartości merytorycznej pracy, która stanowi wartość samą w sobie i zasługuje na wysoką ocenę.

4. Problemy do dyskusji na obronie publicznej

Ważna i aktualna problematyka podjęta w rozprawie skłania do dalszej dyskusji w celu rozwinięcia przynajmniej niektórych wątków. Dlatego proszę o ustosunkowanie się do następujących kwestii:

1). Na stronie 183 dysertacji Ksiądz Doktorat umieścił następującą informację: „realizacja działań duszpasterskich, w tym działań duszpasterstwa sanktuaryjnego, będącego jednym z rodzajów duszpasterstwa specjalistycznego, dokonuje się na trzech głównych poziomach”. Pytanie moje dotyczy duszpasterstwa sanktuaryjnego – czy ono rzeczywiście sytuuje się w obszarze duszpasterstwa specjalistycznego? oraz proszę przedstawić wartość duszpasterstwa nadzwyczajnego w działalności zbawczej Kościoła.

2). Prezentując postulaty dotyczące duszpasterstwa sanktuaryjnego wskazał Ksiądz Doktorant na działania wynikające z funkcji jakie pełni sanktuarium (s. 194). Prosiłbym o przedstawienie działalności ewangelizacyjnej sanktuarium w kontekście aktualnych znaków czasu.

3). Duszpasterstwo w sanktuarium maryjnym – formy i metody.

5. Wniosek końcowy

W ostatecznej ocenie recenzowanej rozprawy należy stwierdzić, że praca doktorska jest dojrzała i w sposób pogłębiony ukazuje podjęte zagadnienie. Autor dysertacji wykazał się w sposób zadawalający umiejętnością redakcji pracy naukowej w zakresie stawiania problemów badawczych, ich rozwiązywania poprzez krytyczną analizę źródeł i umiejętność trafnej syntezy. Praca stanowi obszerne a zarazem nowatorskie opracowanie, dotyczące statusu sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji.

Rozprawa doktorska pt. „Pastoralno-teologiczny status sanktuarium w przestrzeni życia religijnego diecezji” ks. mgra lic. Piotra Góry niewątpliwie wnosi istotny wkład w rozwój refleksji naukowej dotyczącej sanktuarium i jego znaczenia w działalności Kościoła i życiu diecezji. Ma ona zdecydowanie charakter interdyscyplinarny, gdyż Autor omawia w niej kwestie dotyczące głównego zagadnienia, odwołując się do badań historycznych, prawnych, biblijnych i teologicznych, co wyraźnie świadczy o wartości dysertacji i solidnym przygotowaniu merytorycznym Doktoranta do prowadzenia badań naukowych. Należy również wskazać na praktyczny charakter zaprezentowanych badań, z których z pewnością skorzystają duszpasterze i osoby zainteresowane pogłębieniem wiedzy na temat funkcjonowania sanktuariów w przestrzeni życia religijnego.

Tak więc recenzowaną rozprawę ks. mgra lic. Piotra Góry oceniam pozytywnie, stwierdzając, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim w odpowiednich przepisach i stawiam wniosek do Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne UPJPII w Krakowie o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego celem nadania stopnia naukowego doktora.

ks. dr hab. Zbigniew Zaremski, prof. UMK

Toruń, 2022. 11. 24